

İLKÖĞRETİM 7. VE 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKILCI OLMAYAN İNANÇLARI İLE SALDIRGANLIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ*

Uzm. Psi. Dan. Suat KILIÇARSLAN
Doç. Dr. Meral ATICI

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ilk ergenlik döneminde bulunan öğrencilerin akılcı olmayan inançları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek ve akılcı olmayan inançların öğrencilerin saldırganlık puanlarını ne ölçüde yordayabildiğini ortaya koymaktır. Bu çerçevede, öğrencilerin saldırganlık puanları cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, ailelerinin gelir düzeyi ve kardeş sayılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Araştırma grubu, 955 ilköğretim yedinci ve sekizinci sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Veriler “Ergenler İçin Mantıkdışı İnançlar Ölçeği” (EMİÖ), “Saldırganlık Envanteri” ve “Kişisel Bilgi Formu” ile toplanmıştır. Verilerin analizinde Pearson korelasyon katsayısı, t testi, varyans analizi ve standart çoklu regresyon analizi teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada, tüm grupta saldırganlık puanları ile EMİÖ toplam puan ve üç alt ölçek (Başarı Talebi, Rahatlık Talebi ve Saygı Talebi) puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Erkeklerin saldırganlık düzeylerinin kızlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin saldırganlık puanlarının anne-baba eğitim düzeyi, ailelerinin gelir düzeyi ve kardeş sayılarına göre farklılaşmadığı görülmüştür. Regresyon analizi sonuçlarına göre ise, rahatlık ve başarı talebi alt ölçeklerinden elde edilen puanların öğrencilerin saldırganlık düzeylerini, saygı talebi alt ölçek puanlarına oranla daha anlamlı bir şekilde yordadığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Akılcı olmayan inançlar, saldırganlık, ilk ergenlik.

ABSTRACT

THE RELATIONSHIPS BETWEEN IRRATIONAL BELIEFS AND AGGRESSIVENESS IN ADOLESCENT

Suat KILIÇARSLAN

Assoc. Prof. Meral ATICI

The purpose of this study was to examine relationships between irrational beliefs and aggression of students in early adolescence and, to determine if how irrational beliefs predict aggression level. In this perspective, it was explored that whether there are differences on students' aggressiveness scores according to their gender, parents' education level, families' income level and the number of siblings. Subjects of this study were 955 students in 7th and 8th grades from junior high school in Elazığ. To collect data, The Irrational Beliefs Scale for Adolescents (IBSA), Aggression Inventory (AI) and Personal

Information Form were administered. Data were analyzed by using Pearson's Product Moment Correlation coefficients, t test, varyans analysis and multiple regression analysis. In this study, significant positive correlations were found

between aggression and IBSA total scores and the subscales (demand for success, demand* for comfort, and demand for respect) for total sample. It was found a significant difference between the aggression scores of boys and girls meaning that boys' scores were higher than those of girls. There was not any difference on students' aggressiveness scores according to the parent's education level, families' income level and the number of sibling. The result of regression analysis showed that the scores of *demand for comfort and success* subscale were much more significant predictor for students' aggression scores than *demand for respect* subscale points.

Keywords: Irrational beliefs, aggression, early adolescence.

GİRİŞ

Son yıllarda okullarımızda şiddet, saldırganlık, zorbalık gibi olaylarla ilgili haberlerin görsel ve yazılı basında daha çok yer almaya başlaması, gerek eğitim öğretim kurumlarını gerekse toplumun diğer katmanlarını tedirgin etmektedir. Özellikle okullarda çocuğu bulunan ailelerin tedirginlikleri daha çok artmakta, çocuklarının güven ortamı içinde eğitim kurumlarına devam edebilmelerini istemek, akademik beklentilerinden daha önemli bir hâle gelmektedir (Ögülmüş, 1995). Bireyin eğitim-öğretim sürecini doğrudan etkileyen şiddetin türlerini, nedenlerini ve çocuklar üzerindeki etkilerini incelemek, eğitimde önemli bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Özellikle okullarda ve öğrenciler arasında artan şiddet olayları dikkatleri bu konu üzerine daha çok çekmektedir.

İnsanların temel dürtülerinden biri olan saldırgan davranışlar, ister doğuştan isterse sonradan kazanılan bir davranış olsun, sonuçta insan yaşamını olumsuz etkilenmektedir (Ersoy, 2001). Okulda şiddet ve saldırganlık, diğer istenmeyen davranışlar gibi, okuldaki eğitim çabalarını olumsuz yönde etkilemesinin yanı sıra, öğrencilerin karşılanması gereken temel gereksinimlerinden biri olan güvenlik gereksinimini de tehdit etmektedir (Ögülmüş, 1995).

Saldırganlık konusu şimdiye kadar yapılan pek çok araştırmaya konu olmuş ve bireylerdeki saldırgan davranışı açıklamak için; kalıtımsal faktörlerin etkisi, ailedeki yaşantıların bireyler üzerindeki etkileri, anne baba tutumları, annenin çalışma durumu, anne ya da baba yoksunluğu, kardeşi sayısı, doğum sırası, çevre ve okul yaşantılarının etkisi, kronik hastalıklar, TV programları ve teknolojinin gelişimi, sosyo ekonomik koşullar vb. gibi birçok konu ele alınıp incelenmiştir (Ağlamaz, 2006).

Bilişsel davranışçı terapi modellerinden birisi olan Akılcı Duygusal Davranış Terapisi (Rational-Emotive Behavior Therapy-REBT), psikolojik sorunları akılcı olmayan inançlar (irrational beliefs) kavramı ile açıklamaktadır. Bu yaklaşıma göre bireyin kendine, başkalarına ve içinde yaşadığı dünyaya ilişkin (Bilişsel Üçlü) akılcı, gerçekçi olmayan mantıkdışı düşünce ve inançlar; kaygı, depresyon, öfke, kızgınlık gibi sağlıklı olmayan olumsuz duygulara yol açmaktadır (Dryden ve Ellis, 1988). Akılcı olmayan inançların neden olduğu duygular ve sonucunda meydana gelen davranışlar

* Bu makale, Suat Kılıçarslan'ın Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında Doç. Dr. Meral Atıcı danışmanlığında tamamladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

(Öfke/Kızgınlık – Saldırganlık/Şiddet vb. gibi) Akılcı Duygusal Davranış Terapisi'nin (ADDT) odak noktasıdır.

Akılcı Duygusal Davranış Terapisi'ne (ADDT) göre, psikolojik rahatsızlıklara neden olan 11 mantıkdışı inanç üç temel işlevsiz eğilim kapsamında ele alınmaktadır (Ellis, 1979; Akt. Çivitci, 2003):

1. “Yetenekli, yeterli ve başarılı olmalıyım ve yaşamımdaki tüm önemli insanların takdirini kazanmalıyım. Aksi halde işe yaramaz, önemsiz bir kişiyimdir”. Birey bu mantıkdışı inanca güçlü bir biçimde sahip olduğu zaman kendisini yetersiz, değersiz, kaygılı ve depresif hissetme eğilimindedir.

2. “Diğer insanlar bana karşı her zaman nazik, dürüst ve uygun bir biçimde davranmalı; böyle davranmazlarsa bu korkunç bir durumdur. Bana bu biçimde davrananlar kötü ve değersiz insanlardır”. Bu inanca sahip olan birey yoğun olarak öfke, suçluluk, kin ve düşmanlık duyguları yaşama eğilimindedir.

3. “Yaşadığım şartlar mutlaka düzenli, rahat ve avantajlı olmalı. İsteklerim, çok fazla zorluklarla karşılaşmadan kolaylıkla ve acilen yerine gelmeli. Aksi halde, bu durum korkunçtur ve ben buna tahammül edemem”. Çoğunlukla bu mantıkdışı inanca sahip olan birey öfke, engelleme, kendine acıma ve depresyon duygularını yaşama eğilimindedir.

Kendine, başkalarına ve içinde yaşadığı dünyaya ilişkin (Bilişsel Üçlü) sahip olunan bu akılcı olmayan inançların, çocuk ve ergenler için de geçerli olduğu vurgulanmaktadır (Bernard, 1984). Genellikle ilk çocukluk yıllarında oluşan akılcı olmayan inançlar ergenliğe de taşınabilmektedir (Ellis, 1993).

Bireylerde mantıkdışı inançlara bağlı olarak oluşan olumsuz duyguların yaşandığı evrelerden birisi de ilk ergenlik (early adolescence) dönemidir. Yaklaşık 11-14 yaşlarını kapsayan ilk ergenlik döneminde, kendi bedenlerinde hızlı fiziksel ve hormonal değişiklikler yaşayan ergenlerde duygusal patlamalarla ortaya çıkan huysuzluk davranışları ile kaygı, suçluluk, utanç, depresyon, öfke, kızgınlık gibi sağlıklı olmayan olumsuz duygular gözlenebilmektedir (Vernon, 1999). ADDT, bireyin mantıkdışı inançları ile mücadele etmesine yardım ederek psikolojik rahatsızlığı ile ilişkili değersizlik, kendine acıma, kaygı, öfke gibi sağlıklı olmayan olumsuz duygular yerine; psikolojik sağlıkla ilişkili üzüntü, pişmanlık, can sıkıntısı gibi sağlıklı olumsuz duygular yaşamasını sağlamaya çalışmaktadır (Ellis, 1973). Buna bağlı olarak, öğrencilerde sağlıklı olmayan duygulara ve istenmeyen davranışlara sebep olabileceği düşünülen akılcı olmayan inançları konusunda farkındalıklarının geliştirilmesi için uygun olanakların sağlanması gereği ortaya çıkmaktadır.

Öfke ile akılcı olmayan inançlar arasında anlamlı bir ilişki olduğunu (Ford, 1991) ve bilişsel davranışçı yaklaşıma dayalı öfke kontrol eğitim programının ergenlerin öfke ve saldırganlık düzeyini azalttığını (Tekinsav-Sütçü, 2006) ortaya koyan araştırmalar olmakla birlikte özellikle ülkemizde akılcı olmayan inançlar ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi ve bu inançların saldırganlık düzeyini ne oranda yordadığını ortaya koyan çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle bu araştırmanın temel amaçlarından biri, ilk ergenlik döneminde bulunan 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin akılcı olmayan inançları ile saldırganlık düzeyi arasında nasıl bir ilişki olduğunu ve akılcı olmayan inançların saldırganlık düzeyini ne derecede yordadığını ortaya koymaktır. Ayrıca araştırmada öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin cinsiyet, anne-baba eğitim

düzeyi, ailenin gelir düzeyi ve kardeş sayılarına göre farklılık gösterip göstermediği de incelenmiştir.

YÖNTEM

Örnekleme

Bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma, 2008-2009 eğitim öğretim yılında Elazığ İl merkezindeki merkez ilköğretim okullarında yedinci ve sekizinci sınıflarda öğrenim gören 484'ü kız, 471'i erkek toplam 955 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Öğrencilerin yaşları 12-16 arasında değişmektedir.

Veri Toplama Araçları

Ergenler İçin Mantıkdışı İnançlar Ölçeği (Bireysel Düşünceler Ölçeği)

Araştırmada öğrencilerin mantıkdışı inanç düzeylerini belirlemek için Çivitci (2003) tarafından geliştirilen "Ergenler İçin Mantıkdışı İnançlar Ölçeği" (EMİÖ) kullanılmıştır. EMİÖ, üç alt boyutta yer alan toplam 21 olumlu maddeden oluşmaktadır. Başarı talebi alt ölçeğinde sekiz madde (1, 3, 6, 7, 10, 13, 16, 19); rahatlık talebi alt ölçeğinde yedi madde (5, 8, 9, 14, 17, 20, 21) ve saygı talebi alt ölçeğinde altı madde (2, 4, 11, 12, 15, 18) bulunmaktadır. Ölçekte Likert tipi 5'li derecelmeye dayalı seçenekler bulunmaktadır. Bu seçenekler; (1) Hiç katılmıyorum, (2) Biraz katılıyorum, (3) Kararsızım, (4) Çoğunlukla katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum biçiminde düzenlenmiştir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, mantıkdışı inanç düzeyinin de yüksek olduğunu göstermektedir.

EMİÖ'nün yapı geçerliği için yapılan faktör analizi sonucunda faktör yükleri .69 ile .40 arasında değişen ve toplam varyansın %33'ünü açıklayan üç faktör elde edilmiştir. Ölçek maddelerinin, yer aldıkları alt ölçekle olan madde-test korelasyonları .68 ile .28 arasında değişmektedir. Alt ölçeklerin kendi aralarında ve ölçeğin toplam puanıyla olan korelasyon değerleri, ölçeğin bütününe homojen bir yapıda olduğunu ve alt boyutlarının da birbirinden bağımsız değişkenleri ölçtüğünü göstermektedir. Ölçeğin uyum (concurrent) geçerliği çalışmasında EMİÖ toplam puan ve alt ölçekleri (Başarı Talebi, Rahatlık Talebi ve Saygı Talebi) ile "Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği" ve "Sınav Kaygısı Envanteri" puanları arasında pozitif korelasyonlar elde edilmiştir. Ayırt edici (discriminant) geçerlik çalışmasında, EMİÖ'nün toplam puanının ve her üç alt ölçeğinin, sınav kaygısı puanı yüksek ve düşük olan grupları; saygı talebi alt ölçeği dışında da depresyon ölçeği puanı düşük ve yüksek olan grupları birbirinden ayırt edebildiği gözlenmiştir. EMİÖ'nün üç hafta arayla iki kez uygulanması sonucu elde edilen test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ölçeğin toplam puanı için .82, Başarı Talebi alt ölçeği için .84, Rahatlık Talebi alt ölçeği için .75 ve Saygı Talebi alt ölçeği için .67 bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlık (Cronbach alfa) katsayıları da toplam puan için .71, Başarı Talebi alt ölçeği için .62, Rahatlık Talebi alt ölçeği için .61 ve Saygı Talebi alt ölçeği için .57'dir.

Saldırganlık Ölçeği (SÖ) ve Puanlaması:

Araştırmada Kocatürk'ün (1982) 'Saldırganlık Envanterinden' yararlanılarak Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen "Saldırganlık Ölçeği" uygulanmıştır. Saldırganlık Ölçeği gençlerde açık, gizli, fiziksel, sözel ve dolaylı saldırganlıkla ilgili davranışları ölçmeye yönelik 45 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki 30 madde düz, 15 madde ise ters ifadeler şeklinde düzenlenmiştir. Ters ifade olarak düzenlenen maddelerin puanlanması

tersine çevrilerek yapılmaktadır. Ölçek 5'li derecelendirme ve kendini ifade türündedir. Ölçek puanının yükselmesi saldırganlık düzeyinin artmasına işaret etmektedir. Saldırganlık ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 45, en yüksek puan ise 225' tir.

Saldırganlık Ölçeği'nin Güvenirliği için ölçek Tuzgöl (1998) tarafından 55 öğrenciden oluşan bir gruba 2 hafta ara ile uygulanmış ve Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu .75 olarak bulunmuştur. Başlangıçta 50 maddeden oluşan Saldırganlık Ölçeği'nde maddeler arası korelasyonlara bakılmış, en az 3 madde ile 0.25 oranında ilişkili olan maddeler seçilmiş ve bu şartlara uymayan 5 madde ölçekten çıkarılmıştır. Böylece envantedeki madde sayısı 45'e düşmüştür. Ölçeğin bu hali ile Cronbach Alfa güvenirligi hesaplanmış ve .71 bulunmuştur. Pearson Momentler Çarpım Korelasyon katsayısı tekrar hesaplanmış ve .85 bulunmuştur. Bu değerler ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Saldırganlık Ölçeği'nin Tuzgöl (1998) tarafından yapılan geçerlik çalışmasında, araştırmacının çalıştığı lisede derslere giren 20 öğretmenle görüşülmüş ve saldırgan davranışlarını gözlemledikleri öğrencilerin isimleri belirlenmiştir. Öğretmenler, saldırgan öğrenci ile derslerin akışını bozan ilgisiz ya da aşırı hareketli öğrencileri karıştırmamaları konusunda uyarılmış, "saldırganlık"tan ne kastedildiği açıklanmıştır. Böylece en az üç öğretmenin "saldırgan" olarak tanımladığı 45 öğrenci belirlenmiş ve bu öğrencilere ölçek uygulanmıştır. Daha önce uygulama yapılan 45 kişilik saldırgan olarak tanımlanmamış bir grup ile saldırgan davranışları olduğu kabul edilen grubun puan ortalamaları arasındaki fark t testi ile incelenmiş ve t değeri 3.25 olarak saptanmıştır. Bu değer 0.05 düzeyinde anlamlı bulunmuş, böylece ölçeğin saldırgan davranışları ölçtüğüne karar verilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formunda cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve ailenin gelir düzeyi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Verilerin istatistiksel analizi bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken ile ilişkilerini ortaya koyacak bir yöntemle yapılmıştır. "Saldırganlık Ölçeği" puanları ile "Ergenlerde Mantıkdışı İnançlar Ölçeği" toplam puanları ve alt ölçek puanları (Başarı, Rahatlık, Saygı Talebi) arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı Tekniğinden yararlanılmıştır.

Saldırganlık ölçeği puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı t testi ile incelenmiş, Saldırganlık ölçeği puanlarının öğrencilerin anne-baba eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi ve kardeş sayısı değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ise varyans analizi ile test edilmiştir. "Ergenlerde Mantıkdışı İnanç Ölçeği" alt ölçeklerinin (Başarı Talebi, Rahatlık Talebi ve Saygı Talebi) "Saldırganlık Ölçeği" puanlarını açıklama gücü "Çoklu Regresyon Analizi" istatistiksel tekniğinden yararlanılarak hesaplanmıştır.

BULGULAR, TARTIŞMA ve YORUM

Araştırmanın bulguları, ele alınan değişkenlere göre aşağıda sırasıyla sunulmuş ve yorumları yapılmıştır.

1. Öğrencilerin “Ergenlerde Mantıkdışı İnançlar Ölçeği (EMİÖ)” ve “EMİÖ” Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar ile “Saldırganlık Ölçeği” Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular ve Yorum

Yöntem kısmında da açıklandığı gibi bu çalışmada kullanılan ölçeklerden alınabilecek en düşük ve en yüksek puanlar Saldırganlık ölçeği için 45 ve 225, “EMİÖ” için 21 ve 105, Başarı alt ölçeği için 8 ve 40, Rahatlık alt ölçeği için 7 ve 35, saygı alt ölçeği için ise 6 ve 30’dur. Tablo 1 de görüldüğü gibi bu çalışmadaki öğrencilerin “Saldırganlık Ölçeği” puan ortalamaları 115,69, “EMİÖ” toplam puan ortalamaları 63,36, “EMİÖ” Alt Ölçeklerinden “Başarı” alt ölçeği puan ortalaması 22,62, “Rahatlık” alt ölçeği puan ortalaması 15,22 ve “Saygı” alt ölçeği puan ortalaması 25,61 dir.

Tablo 1
Öğrencilerin Mantık Dışı İnanç Ölçeği ve EMİÖ Alt Ölçekleri ile Saldırganlık Ölçeği Puanlarına İlişkin Betimsel Değerler

DEĞİŞKEN	X	Ss	N
EMİÖ	63,36	11,14	955
BAŞARI	22,62	6,26	955
RAHATLIK	15,22	5,91	955
SAYGI	25,61	4,08	955
SALDIRGANLIK	115,69	23,40	955

Öğrencilerin Saldırganlık puanları ile Ergenlerde Mantık Dışı İnançlar Ölçeği ve Alt Ölçek puanları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemek için Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Tekniği kullanılmıştır. Buna göre öğrencilerin Saldırganlık puanları ile EMİÖ toplam puanı arasında .58, Rahatlık Talebi arasında .56, Başarı Talebi arasında .39 ve Saygı Talebi arasında .14 düzeyinde doğrusal ve anlamlı bir ilişki ($P<0.01$) olduğu ortaya çıkmıştır.

Ellis (1979), insanların mantıkları çerçevesinde davranış gösterme kapasitelerini geliştirmediklerini, mantıklarını kullanmayarak kişisel-duygusal rahatsızlıklarını büyük ölçüde kendilerinin yarattığına inanmaktadır. Bunun sonucunda da dışsal bir olayın etkisi ile başlayan kişi içi iletişimlerinde kendilerine ilişkin bir takım akılcı olmayan sonuçlara ulaşmaktadırlar. Kendilerine ilişkin herhangi bir tehdit hissettikleri durumda da bu akılcı olmayan düşünceler belli başlı duygulanımlara -öfke, kızgınlık, kaygı, anksiyete gibi- bunun sonucunda da belli davranışlara dönüşmektedir. Bu davranış, bazı durumlarda ise saldırganlık olmaktadır. Örneğin, bireyin varlığını tehdit altında hissetmesine neden olan dışsal kaynaklı bir mesaj, saldırganlığın ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Ellis 1979, Akt. Nelson ve Jones, 1982).

Buradan hareketle, ergenlik dönemine yeni girmiş veya girmekte olan ilköğretim yedi ve sekizinci sınıf öğrencilerinin, içinde buldukları gelişim döneminde olaylara yönelik bakış açıları, değerlendirmeleri ve davranışları, daha önce oluşturmuş oldukları olumsuz uygun olmayan duygulara sebep olan bilişsel yapılarından etkilenmektedir.

Bu çalışmada elde edilen sonuçlar, ADDT'nin mantıkdışı inançlar ve sağlıklı olmayan olumsuz duygular arasındaki etkileşimi vurgulayan kuramsal görüşlerini doğrular niteliktedir. Çünkü, araştırmada mantıkdışı inançlar ile sağlıklı olmayan olumsuz duygulardan öfke sonucu oluşan saldırganlık davranışı arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Rahatlık talebi ve saldırganlık arasındaki ilişki, diğer iki alt boyuta göre daha yüksektir. Öğrencilerin hızla gelişen bedenini kabul etmek ve etkili bir şekilde kullanmak, her iki cins akranlarıyla olumlu ilişkiler kurabilmek, kadın erkek sosyal rollerini öğrenmek, duygusal bağımsızlığa ulaşmak, bir mesleğe yönelik hazırlıklara başlamak, olumlu kimlik/benlik duyguları geliştirmek (Erikson, 1980) gibi gelişim görevlerini yerine getirmede yaşamış olabileceği zorluklar, "Sorunsuz ve rahat bir yaşamım olmalı" şeklindeki mantıkdışı inançlarından kaynaklanan rahatsızlık kaygısını (Bernard, 1984) otomatik bir şekilde tetiklemiş ve belli bazı duygulara (Öfke, Kızgınlık, Engellenme) ve davranış biçimlerine (Şiddet, Saldırganlık) neden olmuş olabilir.

Başarı talebi ile saldırganlık düzeyi arasında bulunan pozitif ilişkiler, ADDT'nin bireyin "mutlaka başarılı ve yeterli olması ve diğer insanlardan onay görmesi gerektiğine" ilişkin mantıkdışı inançlarının abartılarak daha çok kaygı, değersizlik, yetersizlik, öfke, kızgınlık vs. gibi olumsuz uygun olmayan duygulara ve sonrasında da saldırgan davranışlara yol açtığı yönündeki görüşleri ile tutarlıdır.

Bu çalışmanın saygı talebi ile saldırganlık düzeyi arasındaki ilişkiye işaret eden bulgusu ADDT'nin bireyin "diğer insanların kendisine her zaman dürüst ve adaletli davranmaları gerektiğine" ilişkin mantıkdışı inançlarının sonucunda yaşadığı olumsuz duygulara (Depresyon, işe yaramama, kırgınlık, öfke, kin, düşmanlık) neden olduğu görüşüyle tutarlıdır (Ellis, 1979; Wilde, 1992).

2. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Saldırganlık Puanları Arasındaki Farklılığın İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 2 de görüldüğü gibi erkek öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puan ortalamaları (121,60) kız öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puan ortalamalarından (109,94) daha yüksektir. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri 7,947 olarak bulunmuştur. Hesaplanan bu değer grupların saldırganlık puan ortalamaları arasındaki farkın 0,01 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir.

Tablo 2
Cinsiyete Göre Öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği Puanlarına İlişkin
Betimsel Değerler ve t – Testi Sonuçları

CINSİYET	N	X	Ss	t	P
Kız	484	109,94	22,93	7,95	,000*
Erkek	471	121,60	22,39		

Bu araştırmada ilköğretim yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre saldırganlık ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Bir başka deyişle, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha saldırgan davranma eğiliminde olduğu ortaya çıkmıştır.

Kadınlar ile erkekler arasındaki saldırgan davranışlarla ilgili farklılıkları inceleyen araştırmalar, erkeklerin kadınlara oranla en azından fiziksel yönden daha saldırgan oldukları sonucuna varmışlardır.

Erkeklerin kızlara oranla saldırgan davranışlarda bulunma eğilimlerinin daha yüksek olduğu ve saldırganlıklarını doğrudan ifade ettikleri çeşitli araştırmalarda ortaya konmuştur. Rabiner, Coie, Johnson, Boykyn ve Lovhman (2005), Archer (1994), Bettencourt ve Miller (1996), Dunkan (1999), Halloran ve ark. (1999), Hamby ve Sugarman (1999), Eron (1987), Winstok, (2003), Hilgard (1956), Tuzgöl (1998), Ersoy, (2001), Tok (2001), Demirhan (2002), Aral, Bütün, Türkmenler ve Akbıyık (2004) ve Gürsoy (2002) yaptıkları araştırmalarda erkeklerin saldırganlık puanlarının kızlara oranla daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Can, (2002) fiziksel saldırganlığın erkekler lehine anlamlı derecede yüksek olduğunu, Salmivalli ve ark. (2000), erkeklerin kızlardan daha yüksek oranda fiziksel ve sözel saldırganlık sergilediklerini, Aktaş (2001), erkeklerin fiziksel, pasif ve sözel saldırganlıklarının kızlara göre daha yüksek olduğunu, Hartup, (1974) ve Aktaş (2001), yine erkek çocukların kızlardan daha yüksek düşmanca saldırganlık kullandıklarını bulmuşlardır. Buss, Perry ve Bernstaein (2002) ise öfke ve düşmanca saldırganlık puanlarının, cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığını, ancak buna karşın erkeklerin düşmanca saldırganlığının kızlarınkinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Bununla birlikte, Öztürk (1990), Björkqvist, Lagerspetz ve Kaukiainen (1992), Hatunoğlu, (1994) Karataş (2005) ve Köksal'ın (1991) kız ve erkeklerin saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığına ilişkin bulguları bu araştırmanın bulguları ile tutarsızlık göstermektedir. Eagly ve Steffen (1986)'nın saldırganlık davranışlarında gözlenen cinsiyete ilişkin farklılıkları ele aldığı meta analiz çalışmasında da cinsiyete ilişkin bulgular tutarsızlık göstermesine rağmen erkeklerin genellikle kızlardan daha saldırgan olduğu ifade edilmiştir. Kızlar saldırganlığı kontrol kaybı sonucu ortaya çıkan olumsuz bir davranış olarak değerlendirirken, erkekler ise kendilerine güvenlerini güçlendirmek için bir araç olarak görmekte, olumlu bir değerlendirme yapmaktadırlar (Campbell, Muncer ve Coyle, 1992).

Scharf (2000), saldırganlığın cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini anlamak amacıyla yapmış olduğu araştırmanın sonucunda; sözel saldırganlığın cinsiyete

göre bir farklılık göstermediği, fiziksel saldırganlığın ise erkekler tarafından daha fazla kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır.

Gerek toplumumuzda gerekse diğer toplumlarda saldırganlık tepkileri genel olarak erkeklerin cinsiyet rolleri içerisinde tanımlanır. Genellikle toplumlarda erkeklere ve kadınlara atfedilen özellikler arasında farklılıklar vardır. Kadınlar daha pasif, çekingen ve bağımlı gibi özellikler altında değerlendirilirken; erkeklerin saldırgan, bağımsız, mantıklı, hırslı gibi özelliklere sahip oldukları kabul edilir (Aydın, 1997). Erkeklerin sergiledikleri saldırganlık tepkileri, toplum tarafından genellikle doğal ve daha kolay kabullenilebilir davranış biçimleri iken, bu davranışların kızlar tarafından sergilenmesi doğal ve kabullenilebilir olarak algılanmamaktadır. Toplumumuzda kadınların saldırganlık tepkileri hoş görülmez ve hatta yadırganır. Batı kültüründe ele alındığında, erkeklerin saldırgan davranışlar göstermesi konusunda oldukça esnek olunduğu, ancak aynı esnekliği kızlar için göstermedikleri bilinmektedir (Edmonds, 1977).

3. Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Saldırganlık Puanları Arasındaki Farklılığın İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorum

Öğrencilerin anne eğitim düzeylerine göre saldırganlık ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin aritmetik ortalama, standart sapma ve varyans analizi sonuçları Tablo 3 ve 4 de yer almaktadır.

Tablo 3
Öğrencilerin “Anne Eğitim Düzeyine” Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Betimsel Değerler

Eğitim Düzeyi	N	X	Ss
Okur Yazar Değil	183	114,1	21,78
İlköğretim	373	115,08	22,54
Ortaokul	147	119,80	22,01
Lise	157	115,42	25,79
Üniversite	95	115,09	27,15

Tablo 3 incelendiğinde, öğrencilerin “Anne Eğitim Düzeyine” göre Saldırganlık puanlarının aritmetik ortalamaları; Okur yazar olmayan 114.16, İlköğretim 115.09, Orta okul 119.80, Lise 115.42, Üniversite – Yüksekokul 115.09 olarak bulunmuştur.

“Anne Eğitim Düzeyine” göre öğrencilerin saldırganlık puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4 de yer almaktadır.

Tablo 4
Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	SD	KO	F	P
Gruplar arası	3103,93	4	775,98	1,420	0,225
Grup içi	519305,55	950	546,63		
Toplam	522409,49	954			

Tablo 4 de görüldüğü gibi öğrencilerin “Anne Eğitim Düzeyi” ile “Saldırganlık Puanları” arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F_{(4-950)} = 1,420$; $p > 0,05$). Yani; öğrencilerin saldırganlık puanları anne eğitim düzeyine göre farklılaşmamaktadır.

Infante, (1994); Aral, Bütün, Türkmenler ve Akbıyık (2004) ve Güner (1995), anne öğrenim düzeyi ile öğrencilerin saldırganlık davranışları arasında, annenin eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin azaldığı yönünde bulgular elde etmişlerdir. Bunun yanı sıra Duncan (1999), Demirhan (2002), Gürsoy (2002) ve Tuzgöl (1998) annenin eğitim düzeyinin öğrencilerin saldırganlık davranışlarını etkilemediği yönünde bulgular elde etmişlerdir.

Bu araştırmanın bulguları, literatürdeki anne eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin saldırganlık davranışlarının azalacağı yönündeki bulguları desteklemezken; anne eğitim düzeyi ile öğrencilerin saldırganlık davranışları arasında bir ilişki olmadığı şeklindeki bulgularla tutarlılık göstermektedir.

4. Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Saldırganlık Puanları Arasındaki Farklılığın İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorum

Öğrencilerin baba eğitim düzeyine göre saldırganlık ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin aritmetik ortalama, standart sapma ve varyans analizi sonuçları Tablo 5 ve 6 da yer almaktadır.

Tablo 5
Öğrencilerin “Baba Eğitim Düzeyine” Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Betimsel Değerler

Eğitim Düzeyi	N	X	Ss
Okur Yazar Değil	22	103,04	23,72
İlköğretim	217	115,29	22,22
Ortaokul	174	115,66	21,66
Lise	283	116,62	23,42
Üniversite	259	116,08	25,21

Tablo 5 incelendiğinde, öğrencilerin “Baba Eğitim Düzeyine” göre Saldırganlık puanlarının aritmetik ortalamaları; Okur yazar olmayan 103.05, İlköğretim 115.30, Orta okul 115.67, Lise 116.63, Üniversite – Yüksekokul 116.09 olarak bulunmuştur.

“Baba Eğitim Düzeyine” göre saldırganlık puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla varyans analizi yapılmış, analiz sonuçları Tablo 6 da verilmiştir.

Tablo 6
Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	SD	KO	F	P
Gruplar arası	3841,34	4	960,33	1,759	,135
Grup içi	518568,15	950	545,86		
Toplam	522409,49	954			

Tablo 6 da görüldüğü gibi öğrencilerin “Baba Eğitim Düzeyi” ile “Saldırganlık Puanları” arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F_{(4;950)}=1,759$; $p>0,05$). Yani; öğrencilerin saldırganlık puanları baba eğitim düzeyine göre değişmemektedir.

Infante, (1994); Aral, Bütün, Türkmenler ve Akbıyık (2004) ve Güner (1995), baba öğrenim düzeyi ile öğrencilerin saldırganlık davranışları arasında, babanın öğrenim düzeyi arttıkça öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin azaldığı yönünde bulgular elde etmişlerdir. Bunun yanı sıra Duncan (1999), Demirhan (2002), Gürsoy (2002) ve Tuzgöl (1998) baba öğrenim düzeyinin öğrencilerin saldırganlık davranışlarını etkilemediği yönünde bulgular elde etmişlerdir.

Bu araştırmanın bulguları, literatürdeki baba öğrenim düzeyi arttıkça öğrencilerin saldırganlık davranışlarının azalacağı yönündeki bulguları desteklemezken; baba öğrenim düzeyi ile öğrencilerin saldırganlık davranışları arasında bir ilişki olmadığı şeklindeki bulgularla tutarlılık göstermektedir.

5. Öğrencilerinin Aile Gelir Düzeyine Göre Saldırganlık Puanları Arasındaki Farklılığın İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorum

Öğrencilerin ailenin gelir düzeyine göre saldırganlık ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin aritmetik ortalama, standart sapma ve varyans analizi sonuçları Tablo 7 ve 8 de yer almaktadır.

Tablo 7
Öğrencilerin “Gelir Düzeyine” Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Betimsel Değerler

Gelir Düzeyi	N	X	Ss
520 ve altı	154	112,44	21,0
520-1200	424	115,79	22,94
1200-2500	226	115,85	23,38
2500 ve üstü	151	118,48	26,59
Total	955	115,69	23,40

Tablo 7 incelendiğinde, öğrencilerin ailenin gelir düzeyine göre Saldırganlık puanlarının aritmetik ortalamaları; 520 ve Altı için 112.44, 520-1200 için 115.79, 1200-2500 için 115.85, 2500 ve Üstü için 118.48 olarak bulunmuştur.

Öğrencilerin ailenin gelir düzeyine göre saldırganlık puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla yapılan varyans analizi sonuçları Tablo 8 de yer almaktadır.

Tablo 8
Öğrencilerin Ailenin Gelir Düzeyine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	SD	KO	F	P
Gruplar arası	2807,19	3	935,73	1,713	,163
Grup içi	519602,29	951	546,37		
Toplam	522409,49	954			

p> 0.05

Tablo 8 de görüldüğü gibi öğrencilerinin ailelerinin gelir düzeyine göre saldırganlık puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamıştır (F=

1,713; $p>0,05$). Yani; öğrencilerin saldırganlık puanları ailelerinin gelir düzeyine göre değişmemektedir.

Literatür incelendiğinde aile niteliklerine ilişkin olarak ailenin aylık gelir düzeyi ve saldırganlık arasındaki ilişkileri inceleyen Dizman ve Gürsoy (2004); Aral, Bütün, Türkmenler ve Akbıyık (2004) ve Hatunoğlu (1994), gelir düzeyi düşük ailelerin çocuklarının saldırganlık düzeylerinin orta ve yüksek gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarından daha yüksek olduğu bulgularını elde ederken; Shaw (1994), Demirhan (2002), Köksal (1991) ve Tuzgöl (1998) ailenin aylık gelir düzeyinin bireylerin saldırganlık davranışlarını etkilemede tek etken olmadığı ve saldırganlık davranışı ile ailenin gelir düzeyi arasında ilişki bulunmadığı şeklinde bulgular elde etmişlerdir.

Bu araştırmanın bulguları, literatürde yer alan ailenin aylık gelir düzeyinin öğrencilerin saldırganlık davranışlarında farklılığa sebep olduğu yönündeki bulguları desteklemezken; ailenin aylık gelir düzeyinin öğrencilerin saldırganlık davranışlarında farklılığa sebep olmadığı yönündeki bulgularla tutarlılık göstermektedir.

6. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Saldırganlık Puanları Arasındaki Farklılığın İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorum

Öğrencilerin kardeş sayısına göre saldırganlık ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin aritmetik ortalama, standart sapma ve varyans analizi sonuçları Tablo 9 ve 10 da yer almaktadır.

Tablo 9
Öğrencilerin “Kardeş Sayısı”na Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Betimsel Değerler

Kardeş Sayısı	n	X	Ss
Tek	31	115,16	25,85
İki	293	115,62	23,36
Üç	324	117,35	24,28
Dört	145	115,05	22,09
Beş ve Üstü	162	113,16	22,33
Toplam	955	115,69	23,40

Tablo 9 incelendiğinde, öğrencilerin “Kardeş Sayısı” değişkenine göre Saldırganlık puanlarının aritmetik ortalamaları; Tek Çocuk 115.16, İki Kardeş 115.62, Üç Kardeş 117.35, Dört Kardeş 115.05, Beş ve Üstü 113.16 olarak bulunmuştur.

“Kardeş Sayısı” değişkenine göre saldırganlık puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla yapılan varyans analizi sonuçları Tablo 10 da yer almaktadır.

Tablo 10
Öğrencilerin “Kardeş Sayısı” na Göre Saldırganlık Puanlarına
İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

VaryansınKaynağı	KT	SD	KO	F	P
Gruplar arası	1999,572	4	499,893	,913	,456
Grup içi	520409,919	950	547,800		
Toplam	522409,491	954			

Tablo 10’da görüldüğü gibi öğrencilerin “Kardeş Sayısı” değişkenine göre “Saldırganlık Puanları” arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F_{(4-950)} = ,913$; $p>0,05$). Yani; öğrencilerin saldırganlık puanları kardeş sayısına göre değişmemektedir.

Kardeş sayısı değişkeninin saldırganlık davranışını etkilediğini gösteren araştırma bulguları da mevcuttur. Bernat and Bulleit (1985), 34 çocuğun ev ve okuldaki davranışlarını gözlemiş, bu davranışlara kardeş ilişkilerinin etkisini incelemiştir. Abla ya da ağabeyi olan çocukların tek çocuklara göre daha saldırgan oldukları belirlenmiştir. Dizman (2003) anne babası ile yaşayan ve anne yoksunu olan çocukların saldırganlık eğilimini incelediği araştırmada 1-2 kardeşe, 3 veya daha fazla kardeşe sahip olan çocukların toplam saldırganlık puan ortalamalarının tek çocukların saldırganlık puan ortalamalarından daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Gürsoy (2002) annesi çalışan ve çalışmayan çocukların saldırganlık eğilimini incelediği araştırmasında en düşük saldırganlık puan ortalamasına tek çocukların sahip olduğunu bulmuştur.

7. Öğrencilerin “EMİÖ” alt ölçek puanlarının (Başarı Talebi, Rahatlık Talebi ve Saygı Talebi) saldırganlık puanlarını yordama düzeylerinin incelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorum

Öğrencilerin mantık dışı inanç alt ölçeklerinin (Başarı Talebi, Rahatlık Talebi ve Saygı Talebi) saldırganlık puanlarını açıklama gücü çoklu regresyon analizi ile incelenmiş ve bulgular tablo 11 de verilmiştir.

Tablo 11
“Ergenlerde Mantıkdışı İnanç Ölçeği” Alt Boyutlarından Başarı Talebi, Saygı Talebi ve Rahatlık Talebi Değişkenlerinin Saldırganlık Puanlarını Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	İkili R	Kısmi r
SABİT	56,651	4,146	-	13,665	,000		
RAHATLIK	1,944	,104	,492	18,666	,000	,565	,518
BAŞARI	,968	,100	,259	9,712	,000	,399	,300
SAYGI	,294	,148	,051	1,991	,047	,142	,064
R = ,623(a)		R² = ,388					
F (3,951) =201,109		p = ,000(a)					

Bulgular incelendiğinde mantık dışı inanç alt ölçeklerinin, saldırganlığın anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. ($R = ,623$, $R^2 = ,388$, $F = 201,109$, $p < 0,01$). Bu sonuca göre saldırganlık puanlarındaki varyansın (Değişkenliğin) % 38 düzeyinde öğrencilerin akılcı olmayan inanç alt ölçeklerinden kaynaklandığı söylenebilir. Sonuçlar, EMİÖ Alt Ölçek puanlarının, saldırganlık puanlarını anlamlı düzeyde ($P < 0,01$) açıkladığını göstermektedir.

Yordayıcı değişkenlerle (Başarı Talebi, Rahatlık Talebi ve Saygı Talebi) bağımlı değişken puanları arasındaki ikili ve kısmi korelasyonlar incelendiğinde; başarı talebi ve saldırganlık arasında pozitif ve orta düzeyde ($r = 0,39$) bir ilişkinin olduğu, ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyonun $r = ,30$ olarak hesaplandığı görülmektedir. Rahatlık talebi ve saldırganlık puanları arasında pozitif ve orta düzeyde ($r = ,56$) bir ilişki vardır, ancak diğer iki değişken kontrol edildiğinde bu korelasyonun $r = ,52$ olarak hesaplandığı görülmektedir. Öğrencilerin saygı talebi puanları ile saldırganlık puanları arasında hesaplanan düşük ve pozitif düzeydeki ikili korelasyonun ($r = ,14$), diğer iki değişken kontrol edildiğinde pozitif ve düşük düzeyde $r = ,064$ olduğu görülmektedir.

Standardize edilmiş regresyon katsayısına göre (Beta: β) yordayıcı değişkenlerin (Başarı talebi, Rahatlık talebi ve Saygı talebi) saldırganlık puanları üzerindeki görece önem sırası rahatlık talebi (1,944), Başarı talebi (0,968) ve Saygı Talebidir (0,294). Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde ise sırasıyla Rahatlık Talebi ($t = 18,666$, $p < 0,01$), Başarı Talebi ($t = 9,712$, $p < 0,01$) ve Saygı talebinin ($t = 1,991$, $p < 0,05$) saldırganlık puanları üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu bulgulanmıştır.

Araştırmada ilköğretim yedi ve sekizinci sınıf öğrencilerinin mantık dışı inanç alt ölçeklerinin, öğrencilerin saldırganlık puanlarını açıklama gücü test edildiğinde, öğrencilerin EMİÖ alt ölçeklerinin, saldırganlığın anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür.

İlk ergenlikte hızlı fiziksel değişim ve cinsel olgunlaşmanın başlamasıyla birlikte yetişkinliğe geçişte karşılaşılan yeni rollere uyum sağlamada yaşanan güçlüklerin ergenlerin saldırganlık düzeyini arttırabileceği beklenebilir. Ellis ve DiGiuseppe (1993) uygun ve uygun olmayan duygulanımları niteliksel olarak ayırmışlardır. Uygun ve uygun olmayan olumsuz duygular arasındaki ayrım konusunda, uygun olumsuz duyguların akılcı inançlarla, uygun olmayan olumsuz duyguların ise akılcı olmayan inançlarla birleştirildiği varsayılır (Dobson, 1988). Uygun olan olumsuz duygulardan rahatsız olmada (Annoyance) insanlara değil insanların davranışlarına öfkelenme söz konusudur. Bu da başkalarının, kişinin bireysel yaşam kurallarını yok saymasından oluşur. Uygun olmayan olumsuz duygulardan öfkede (Anger) ise başkaları mutlak şekilde kişinin kurallarını bozmamalı, aksi halde kişi, yaptıklarından dolayı başkalarını lanetler düşüncesi hakimdir (Dobson, 1988). Saldırganlığın gerisinde yatan öfke duygusuyla ilişkili bu tür düşüncelerin saldırganlığın güçlü bir yordayıcısı olduğu söylenebilir.

Ergenlerin kendilerinden beklenen gelişim görevlerini yerine getirme ve bu görevleri yerine getirirken yaşadığı duygusal güçlükler, “yaşamlarının mutlaka sorunsuz ve rahat olması gerektiği”, “kişinin kendisini değerli bir insan olarak görmesi için tam, yeterli ve başarılı olması gerektiği” ve “kişi toplumda önemli olan herkes tarafından onaylamalı ve sevimlidir” yönündeki temel düşüncelerini daha fazla harekete geçirmekte, dolayısıyla öfke, kin, hiddet, engellenme, kızgınlık duygularını ve saldırganlık içeren davranışları daha yoğun yaşamalarında bir etmen olabilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar:

1. İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin mantıkdışı inanç toplam ve alt ölçek puanları ile saldırganlık puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.
2. İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin saldırganlık puan ortalamalarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur; buna karşın anne-baba eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi ve kardeş sayılarına göre saldırganlık puanları arasında farklılıklar bulunamamıştır.
3. İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin mantıkdışı inanç alt boyut puanlarının (Rahatlık, Başarı, Saygı Talebi) saldırganlık düzeylerini anlamlı bir düzeyde yordadığı bulunmuştur.

Öneriler:

1. Okul psikolojik danışmanları ergenlik dönemi gelişim özellikleri, olumlu kendilik algısı geliştirme, çarpıtılmış inançlarının farkına varma ve bunları akılcı inançlarla değiştirmelerine yardımcı olmak amacıyla öğrencileri ve ailelerini bilgilendirmeye yönelik etkinlikler düzenleyebilirler.
2. Özellikle erkek öğrencilerde saldırgan davranışların kızlara oranla daha yüksek çıkması sebebiyle davranışlarını kontrol etmede zorluk yaşayan

- öğrencilere olumsuz duygularını uygun bir biçimde ifade etme becerilerini geliştirmek amacıyla okullarda sosyal beceri eğitim grupları okul psikolojik danışmanları tarafından oluşturulabilir.
3. Bu çalışma Elazığ il merkezindeki ilköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinden oluşan bir grup üzerinde yürütülmüştür. Akılcı olmayan inanç ve saldırganlık ilişkisini ele alabilecek yeni araştırmaların diğer bölge ve illerin ilköğretim okullarındaki öğrenciler ile farklı örneklem grupları (Ortaöğretim, üniversite, yetiştirme yurtları) üzerinde durularak iki değişken arasındaki ilişkinin daha kapsamlı bir biçimde değerlendirilmesi sağlanabilir.
 4. Bireylerde akılcı olmayan inançlar ile saldırganlık arasındaki ilişkinin zamana bağlı seyrini belirlemek amacıyla okul öncesi dönemden başlayarak diğer öğretim kademelerini de içine alan boylamsal araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aral, N., Bütün Ayhan, A., Türkmenler, B. ve Akbıyık, A.(2004). İlköğretim okullarının sekizinci sınıfına devam eden çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 29 (315), 17-25.
- Beck, A., T. (1975). *Cognitive therapy and the emotional disorders*. Boston.: International University Press.
- Bernard, M. E. (1984). Childhood emotion and cognitive behavior therapy: a rational-emotive perspective. In P. C. Kendall (Ed.), *Advances in cognitive-behavioral research and therapy* (pp. 213-253). London: Academic Press Inc.
- Bilge, F. (1996). *Danışandan hız alan ve bilişsel yaklaşımlarla yapılan grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin kızgınlık düzeyleri üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Corey, G. (1996). *Theory and practice of counseling and psychotherapies*. (5th ed.). America: Brooks/Cole Publishig Company.
- Corsını, R.J. ve Wedding, D. (1989). *Current psychotherapies*. Illinois: F.E. Peacock Publishers.
- Çivitçi, A. (2003). *Akılcı duygusal eğitimin ilköğretim öğrencilerinin mantıkdışı inanç, sürekli kaygı ve mantıklı karar verme düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Dryden, W. Ve Ellis, A. (1988). Rational-emotive therapy. In K. S. Dobson (Ed.), *The therapies* (pp.214-236), London: Hutchinson.
- Ellis, A. (1963). *reason and emotion in psychotherapy*. New York: Lyle Stuart.
- Ellis, A. (1973). *Humanistic psychotherapy. the rational-emotive approach*. New York: The Julian Press.
- Ford, D. (1991). Anger and irrational beliefs in violent inmates. *Personality and Individual Differences*, 12, 211-215.
- Fromm, E. (1993). *İnsandaki yıkıcılığın kökenleri* (Ş. Alpagut, Çev.). İstanbul: Payel Yayınevi. (Orijinal baskı, 1973).

- Fromm, E. (1985). *İnsandaki yıkıcılığın kökenleri* (Ş. Alpagut, Çev.). İstanbul: Payel Yayınevi. (Orijinal baskı, 1973).
- Hamamcı, Z. ve Duy, B. (2007). Sosyal beceriler, fonksiyonel olmayan tutumlar, akılcı olmayan inançlar ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların yalnızlıkla ilişkisi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 26, 121-130.
- James, R. ve Gilliland, E. (2003). *Theories and strategies in counseling and psychotherapy*. (5th ed.). Usa: Pearson Education, Inc.
- Karabıyık, Ç. (2003). *Üniversite öğrencilerinde saldırganlığı yordayan bazı değişkenler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Karasar, N. (1995). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Limited.
- Lorenz, K. (1996). *Saldırganlığın spontanlığı* (M. Şahinoğlu, Çev.). *Cogito-Üç Aylık Düşünce Dergisi*, 165-168.
- Maier, S. F. L. R. Watkins ve M. Fleshner (2000). *Psikonöroimmünoloji: davranış, beyin ve bağışıklık sistemi arasındaki bağlantı* (Belgin Ayvaşık, Çev.). *Türk Psikoloji Bülteni*, 89-98.
- Nelson-J. R. (1982). *Danışma Psikolojisi Kuramları* (Akkoyun ve Ark., Çev.). Cassell Edu. Ltd.
- Nelson, R. E. (1977). Irrational beliefs in depression. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 45(6), 1190-1191.
- Özer, A. K. (1995). *Duygusal gerilimle başedebilme: ben değeri tiryakiliği* (4. Basım). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Scharf, S. C. (2000). *Gender differences in adolescent aggression: an analysis of instrumentality vs. expressiveness*. Michigan: Michigan University Department Of Clinical Psychology.
- Tuzgöl, M. (2000). *Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. *Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 39-48.
- Tekinsav Sütçü, G. (2006). *Ergenlerde öfke ve saldırganlığı azaltmaya yönelik bilişsel davranışçı bir müdahale programının etkililiğinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Vernon, A. (1999). *Counseling children and adolescents*. (2nd ed.). Denver: Love Publishing Company.
- Yurtal, F. (1999). *Üniversite öğrencilerinin akılcı olmayan inançlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.